

THEOLOGIA BIBLICA

Adorjáni Zoltán*

Kolozsvár

„...az evangélium,
amelyet én hirdettem, nem embertől származik,
mert én nem embertől vettem...”**

Gal 1,1–2,10

A galáciabeliekhez írt levelében Pál apostol azt adja tudtul önéletrajzi vonatkozású soraival, hogy az evangélium, amelyet ő hirdet, nem embertől származik, mert azt nem embertől vette; nem is mások tanították meg neki, hanem Jézus Krisztus kinyilatkoztatásából kapta azt. Ehhez hasonlóan nem emberektől, a tekintélyes apostoloktól, illetve jeruzsálemi gyülekezettől kapta az evangélium szolgálatára vonatkozó konkrét megbízatását, hogy tudniillik a pogányok között hirdesse Krisztust.

Az apostol különleges élményét, azaz elhívásának és küldetésének átvételét hagyományosan az ő megtérésének szoktuk nevezni. Bár az apostol ebben a levélben az általa hirdetett evangélium eredetével kívánja hangsúlyozni mindannak hitelességét, amelyet ő hirdet, életrajzi vonatkozású sorai olyan kérdéseket is felvetnek, amelyek ma is aktuálisak. Hogyan viszonyul egymáshoz Saulus, azaz Pál személyes istenélménye, megtérése, személyes belső meggyőződése és a hirdetett evangéliumi hagyomány tartalma, illetve a küldetése felőli bizonyosodása és az azt megbizonyító gyülekezeti-egyházi közösség?

1. Feladó, címzés, köszöntés

Az apostol önéletrajzi vonatkozású sorait a levél 1. és 2. fejezetében olvashatjuk a szokványos levélkezdés (1–5. v.) és az úgynevezett bevezetés (principium vagy exordium) után, amely tulajdonképpen a levél megírásának fő okát fejti ki (6–9. v.). Vita tárgya, hogy a 10–11. v. vajon a bevezetéshez tartozik, vagy

* Adorjáni Zoltán (Dés, 1956) a Kolozsvári Protestáns Teológiai Intézetben oktat 1991-től. Doktori címet 2005-ben szerzett a Debreceni Református Hittudományi Egyetemen *A therapeuták kontemplatív kegyessége* című tézisével. Kutatási területei: az Újszövetség korának kegyességi irányzatai, deuterokanonikus és pszeudoepigráf irodalom, Imre Lajos élete és munkássága. 2015-ben a Magyar Érdemrend tisztikeresztjével tüntették ki.

** Ez itt közölt írás annak az előadásnak szerkesztett változata, amely 2019. nov. 11-én hangzott el a Kolozsvári Protestáns Teológiai Intézet által szervezett, „A lelkész is ember” témájú lelkipásztor-továbbképző tanfolyam keretében.

pedig a következő hosszabb narrációs részhez, amely a 2,14-ig tart; de bizonyára az a helyes, ha a 10. verset, átvezetésnek, átmenetnek (transitus, transgressio) tekintjük.¹

Tekintsünk most a címzésre.

1 *Pál apostol² – aki nem emberektől, nem is embe(rek)³ által kapta elhívását,⁴*
[Παῦλος ἀπόστολος οὐκ ἂν ἀνθρώπων οὐδὲ δι’ ἀνθρώπου]⁵
hanem Jézus Krisztus által, és az Atya Isten által,⁶ aki feltámasztotta Jézust a halottak
közzül – [ἀλλὰ διὰ Ἰησοῦ Χριστοῦ καὶ θεοῦ πατρὸς τοῦ ἐγείραντος αὐτὸν ἐκ
νεκρῶν]

2 *és a velem levő atyafiak mindnyájan: Galácia gyülekezeteinek.*

Az ókori görög levelezés formája szerint a levélkezdet három elemet tartalmaz: küldő, címezett és köszöntés. Pál apostol természetesen átveszi korának levélkezdesi formáját, de általában jelentősen kibővíti két elemet, a küldőt és a köszöntést. Lássunk erre néhány példát.

1Thessz 1,1–2: *Pál, Szilvánusz és Timóteus thesszalonikaiak gyülekezetének az Atya Istenben és az Úr Jézus Krisztusban: kegyelem néktek és békeesség. Hálát adunk Istennek mindenkor mindnyájatokért, amikor megemlékezünk rólatok imádságainkban...*

Itt Pál apostol mellett feladóként jelenik meg Szilvánusz és Timóteus neve. De vajon miért?

„A páli levelek némelyikénél az apostol megnevez *más küldőket is*; [...] Ez azonban nem azt jelenti, hogy a levélnek több szerzője volt, vagy hogy Pál adta meg a főbb gondolatokat, és az írás már a »titkárok« munkája lett volna. A küldőtársak a levélért (és a megszólított gyülekezetért) érzett közös felelősséget feje-

¹ Balla Péter: *Pál apostol levele a galáciabeliekhez. Kommentár bevezetéssel és exkurzusokkal*. Keresztén Ismeretterjesztő Alapítvány, Budapest 2009, 33–34.

² A levél itt közölt versei a Magyar Bibliatársulat 2014-es fordítását követik (*Biblia. Istennek az Őszövétségben és Újszövétségben adott kijelentése*. Magyar nyelvre fordította és revideálta a Magyar Bibliatársulat Szöveggondozó Bizottsága. Magyarországi Református Egyház Kálvin János Kiadója, Budapest 2014.), amelybe nemcsak az eredeti szöveg részleteit szúrtam be, hanem fordításra vonatkozó megjegyzéseket is.

³ A Magyar Bibliatársulat új fordítása itt hibás, akárcsak az 1975-ös is, ugyanis a görög szövegben egyértelműen δι’ ἀνθρώπου áll. A RevKároli helyesen egyes számban fordítja.

⁴ A *kapta elhívását* magyarázó betoldás, amely nem feltétlenül szükséges, vagy akár indokolatlannak is tekinthető.

⁵ Mint látható, a görög szöveg szűkszavú, feszes és csupán ennyit mond: *Pál apostol, nem emberektől, nem is ember által*. Illetve: *Pál nem emberektől, nem is ember által apostol*.

⁶ A görög szövegben egyetlen διὰ – által prepozíció van, amely egyaránt vonatkozik Jézus Krisztusra és az Atya Istenre, s így a Szentháromság két személye mondattanilag is „egyenrangú” (vö. Balla Péter: *Pál apostol levele a galáciabeliekhez*, 7–8.). A Magyar Bibliatársulat új fordítása Jézus Krisztus neve után is betoldotta a prepozíciót. Bizonyára azért, mert a feltámasztás alanya az Atya Isten. A betoldás felesleges, az διὰ prepozíció, illetve *által* szó egyszeri használata nem okoz értelmi zavart.

zik ki, vagy amikor tévtanítások elleni harcról van szó, ők jelentik a „consensus ecclesiae”-t Ez természetesen nem zárja ki a titkári munkát.⁷

Ez az eset áll fenn a Gal 1,1–2-ben is: *Pál apostol... és a velem levő atyafiak mindnyájan.*

Az ókori levélkezdés köszöntése a rövid χαίρειν. Ez tulajdonképpen infinitívusba sűrített hiányos, elliptikus mondat a *mond* – *λέγει* állítmány elhagyásával és *köszöntést/üdvözlést mond*, vagy betű szerint örömet (kíván/mond) értelemmel.⁸ Például Jak 1,1: *Jakab, Istennek és az Úr Jézus Krisztusnak szolgája, üdvözlését küldi a szórványban élő tízenkét törzsnak.* Ιάκωβος θεοῦ καὶ κυρίου Ἰησοῦ Χριστοῦ δοῦλος ταῖς δώδεκα φυλαῖς ταῖς ἐν τῇ διασπορᾷ χαίρειν.

Az apostol viszont teológiai töltetet ad a köszöntésnek: a profán χαίρειν-t a χάρις-szal helyettesíti, amely az evangélium tartalmára, Isten kegyelmes üdvözítő akarataira fordítja a figyelmet. Ez pedig kibővíti az ószövetségi háttérű és a héberek között általánosan használt békeköszöntéssel, amelyet Jézus is használt, például feltámadása utáni megjelenésekor: εἰρήνη ὑμῖν (Jn 20,19.26). A kegyelem- és békességeköszöntés mögött magától értetődően Isten áll, aki a kegyelem és békesség Istene.⁹ 2Thessz 1,2-ben a kegyelmet és békét kívánó köszöntés krisztológiával bővül: *kegyelem néktek és békesség az Atya Istentől és az Úr Jézus Krisztustól.* Ez a krisztológiával kiegészített köszöntés a Gal 1,3–5-ben szoteroológiával és doxológiával bővül, és áldáskívánássá, áldásformulává lesz:¹⁰ *Kegyelem néktek és békesség Istentől, a mi Atyánktól és a mi Urunk Jézus Krisztustól, aki önmagát adta bűneinkért, hogy kiszabadítson minket a jelenlegi gonosz világból Istennek, a mi Atyánknak akarata szerint. Övé a dicsőség örökkön-örökké. Amen.*

A szokványos hálaadás kimarad a galáciaiakhoz írt levélből, mert a levélírással az egy evangéliumtól való elpártolás szomorú híre miatt került sor.

Az 1Kor 1,1–3-ban a címzés a hívek ekléziológiai jellemzésével bővül: *Pál, Krisztus Jézusnak Isten akaratából elhívott apostola, és Szószthenész, a testvér, az Isten gyülekezetének, amely Korinthusban van, a Krisztus Jézusban megszentelteknek, elhívott szenteknek; mindazokkal együtt, akik a mi Urunk Jézus Krisztus nevét, az ő Uruk és a mi Urunk nevét bárhol segítségül hívják: kegyelem néktek és békesség Istentől, a mi Atyánktól és az Úr Jézus Krisztustól.* Itt az apostol a gyülekezetben jelentkezett pártoskodások, valamint apostolságának megkérdőjelezése miatt hivatkozik az Isten akarata alapján kapott apostolságának tekintélyére, akárcsak a 2Kor 1-ben is:

⁷ Ld. Budai Gergely – Herczeg Pál: *Az újszövetség története.* A Református Zsinati Iroda Sajtóosztálya, Budapest 1980, 24. Vö. Balla Péter: *Pál apostol levele a galáciabeliekhez*, 13–15.

⁸ Vö. Varga Zsigmond J.: *Újszövetségi görög–magyar szótár az Újszövetség irataihoz.* Református Zsinati Iroda Sajtóosztálya, Budapest 1992, 1005–1006.

⁹ *Kegyelem Istene* – 1Pt 5,10; 2Móz 34,6: *Az ÚR, az ÚR irgalmas és kegyelmes Isten! Türelem hosszú, szeretete és hűsége nagy! Békesség Istene!* 1Tessz 5,23; Róm 15,33; 2Kor 13,11; Fil 4,9).

¹⁰ Vö. Balla Péter: *i. m.* 17., ahol Berger, Klaus: *Apostelbrieg und apostolische Rede: Zum formular frühchristlicher Briefe.* In: *Zeitschrift für die Neutestamentliche Wissenschaft* 65. (1974), 190–231-re hivatkozik.

Pál, Krisztus Jézusnak Isten akaratából elhívott apostola... A címzés és köszöntés még bővebb a Római levélben.¹¹

Akárcsak a 1–2Kor esetében, a galáciaiakhoz írt levél címzésében is az apostoli tekintélyre történő hivatkozást láthatjuk, mivel itt is komoly gond jelentkezett: rövid idővel azután, hogy Isten elhívta őket (Krisztus) kegyelme által, „más evangéliumra” álltak át (RevKároli: *hajlottak*; 6. v.: μετατίθημι): *Pál apostol – aki nem emberektől, nem is ember által kapta elhívását, hanem Jézus Krisztus és az Atya Isten által, aki feltámasztotta Jézust a halottak közül – és a velem levő atyafiak mindnyájan: Galácia gyülekezeteinek.* Az apostol tehát kategorikus elhatárolódással jelenti ki, hogy kitől nem kapta, illetve kitől nem származik az ő apostolsága, vagyis hogy annak eredete nem emberi.

Először is apostolsága nem emberektől (οὐκ ἀπ’ ἀνθρώπων) való. A többes számmal az fejezi ki, hogy nem egy őskeresztyén gyülekezeti közösség hatalmazta fel az apostoli szolgálatra. Másodszor: nem ember általi (οὐδὲ δι’ ἀνθρώπου), amely azt juttatja kifejezésre, hogy nem valamelyik Jézust követő tanítvány vagy akár oszlopapostol, Péter, János vagy Jakab (Gal 2,9) közvetítette számára eszközként az apostoli megbízatást. A két hangsúlyos tagadás után (οὐκ... οὐδέ) az ellentétes állá – *hanem* kötőszó nyomatékosítja újra az emberektől való határozott elkülönülést,¹² majd az Atya Istent úgy jellemzi, mint aki feltámasztotta Jézust a halottak közül.

A már említett és krisztológiával, valamint szoterológiával kibővített köszöntésben az áll, hogy Jézus Krisztus *önmagát adta bűneinkért, hogy kiszabadítson minket a jelenlegi gonosz világból Istennek, a mi Atyánknak akaratára szerint* (4. v.). Ehhez szépen kapcsolódik Jézus feltámadásának említése, amelyet úgy értelmezhetünk, hogy az apostol kiegészíti a kereszthalált az üdvesemény következő és nagyon lényeges történésével. Ő ugyanis nemcsak a megfeszített Jézust hirdeti, hanem a feltámasztottat is. (Az 1Kor 1,18–23 ugyan azt hangsúlyozza, hogy a kereszthalál kérügmáját hirdeti, viszont a 15. fejezetben a feltámadásról tanít.¹³) Nem kizárt, hogy a levelet feladó apostol ilyenformán kibővített bemutatkozása a teljes képet nyújtja Krisztus megváltói munkájáról, és hogy számára Krisztus feltámadása na-

¹¹ Róm 1,1–7: *Pál, Krisztus Jézus szolgálója, elhívott apostol, akit az Isten kiválasztott arra, hogy hirdesse evangéliumát, amelyet prófétái által a szent iratokban előre megígért. Az ő Fiáról szól ez az evangélium, aki test szerint Dávid utódaitól származott, a Szentlélek szerint pedig a halottak közül való feltámadásával Isten hatalmas Fiának bizonyult. Ez a Jézus Krisztus a mi Urunk, aki által kegyelmet és apostolságot kaptunk arra, hogy az ő nevéért hitre és engedelmességre hívjunk fel minden népet: akik közé tartoztok ti is, mint Jézus Krisztus elhívottai. Mindazoknak Rómában, akik az Isten szerettei, akiket ő elhívott és megszentelt: Kegyelem nektek és békesség Istentől, a mi Atyánktól, és az Úr Jézus Krisztustól.*

¹² Mußner, Franz: *Der Galaterbrief*. Herder Theologischer Kommentar zum Neuen Testament. Ungekürzte Sonderausgabe. Herder, Freiburg–Basel–Wien 1973, 45.

¹³ 1Kor 15,3–5: *Mert én elsősorban azt adtam át nektek, amit én magam is kaptam: hogy tudniillik Krisztus meghalt a mi bűneinkért az Írások szerint, eltemették, és feltámadt a harmadik napon az Írások szerint, és megjelent Kéfiásnak, majd a tizenkettőnek.*

gyon lényeges krisztológiai elem, ugyanis a Róm 1,3–4 szerint¹⁴ Krisztus éppen a halottak közül való feltámadásával bizonyult Isten hatalmas Fiának. Itt azonban inkább annak kiemelésére szolgál, hogy ő az apostolságra vonatkozó elhívást nem a földi Jézus Krisztustól kapta, mint a többi apostol, hanem a feltámadott Krisztustól, és pedig kinyilatkoztatás útján: δι’ ἀποκαλύψεως Ἰησοῦ Χριστοῦ (Gal 1,12).

2. A bevezetés

A bevezetésben (principium, exordium) az apostol megrökönyödésének ad hangot, amikor azt írja, hogy a galáciai hívek az őket megzavaró tévtanítók által megmásított, kiforgatott (μεταστρέφω; 1,7.) „más evangéliumra” építik hitéletüket, holott nincsen „más evangélium”. Felhevültségében átkot mond, nem is csak egyszer, hanem meg is ismétli azt.¹⁵ Hogy lehet ez? Szabad-e átkot mondani? És ezt éppen a nagy tekintélyű és egyenesen a feltámadott Jézus Krisztustól kijelentést, apokalipszist kapott apostol teszi? Az evangéliumot hirdető apostol is csak olyan ember, mint a lelkipásztor? De figyeljük csak meg, mint ír az 1,8–9-ben: *De ha még mi magunk vagy egy mennyből való angyal hirdetne is nektek evangéliumot azonkívül, amit mi hirdetünk, átkozott legyen* [pontosabban: *átok legyen – ἀνάθεμα ἔστω*]. És ezt meg is ismétli: *Amint már korábban is megmondtuk* [προειρήκαμεν],¹⁶ *most ismét mondom: ha valaki nektek más evangéliumot hirdet, azonkívül, amelyet elfogadtatok [átvettetek hagyományként – ὁ παρελάβετε¹⁷], átkozott legyen [átok legyen – ἀνάθεμα ἔστω]!*

Az átkomondás ezzel kezdődik: *De ha még mi magunk...* Pál apostol először magára és munkatársaira mond átkot, ha netalán ők ferdítenék el az egyetlen evangéliumot. Ezzel azt kívánja a végletekig menően hangsúlyozni, hogy az evangélium olyan szent, és az ahhoz való hűség pedig annyira lekötelező, hogy aki nem ehhez tartja magát, az átokká lesz azokra nézve, akiknek elferdítve hirdet valamit: áldás helyett átok lesz Krisztus gyülekezete számára.

Az átkomondás megismétlése ismét azt kívánja nyomatékosan leszögezni, hogy amit Pál apostol és munkatársai hirdetnek, illetve Krisztus igaz egyháza képvisel, az az egyetlen hiteles evangélium. Ha pedig netalán mennyei angyal is hirdetne valami mást, az átokká lesz, mert nem Isten Krisztus által adott kegyelmét hirdeti.

¹⁴ ...az ő Fiáról szól, aki test szerint Dávid utódaitól származott, a szentség Lelke szerint pedig a halottak közül való feltámadásával Isten hatalmas Fiának bizonyult.

¹⁵ Vö. 2Kor 11,1–5: Bárcsak elviselnék tőlem egy kis esztelenséget, sőt viseljétek el engem is. Mert Isten féltő szeretetével féltetek titeket: mivel eljegyeztek titeket egy férfinak, hogy tiszta szűzként állítsalak benneteket a Krisztus elé. Félek azonban, hogy amint a kigyó megcsalta Évát ravaszságával, úgy tántorodnak el a ti gondolataitok is a Krisztus iránti őszinte és tiszta hűségtől. Mert ha valaki odamegy hozzáátok, és más Jézust hirdet, nem akít mi hirdettünk, vagy más lelket fogadtok be, nem akít kaptatok, vagy más evangéliumot, nem amelyet elfogadtatok, azt szépen eltűritek. Pedig úgy gondolom, hogy semmivel sem vagyok alábbvaló a legfőbb apostoloknál.

¹⁶ προειρήκα (megmondtam) **Ν*** 630. 945. ar vg^{ms} sy^p sa^{ms} bo^{pt}.

¹⁷ ἐλάβετε (kaptatok, elfogadtatok) **℣**⁵¹.

szavak súlyát. Azonban a pogányokból lett keresztyének előtt ez nem lehetett teljesen világos, vagy pedig nehezen érthették az ószövetségi háttér ismerete nélkül.²¹ Ilyesmit pedig már más is megállapított előttünk Pál leveleiről. A 2Pt 3,15–16-ban ezt olvassuk az apostol leveleire vonatkozóan: *Pál is megírta nektek – a neki adott bölcsesség szerint – szinte minden levélben... Ezekben van néhány nehezen érthető dolog, amelyeket a tanulatlanok és az állhatatlanok kiforgatnak, mint más írásokat is a maguk vesztére.* Hát igen: ő is ember volt. Franz Mußner viszont azt írja:

„Az ókori pogány világ is ismeri az ANAΘEMA átokformulát, amint azt egy megarai eredetű ólomtábla is tanúsítja.”²²

Ennek alapján a pogányokból lett keresztyéneknek is volt némi fogalmuk arról, hogy mit jelentett az apostol által kétszer is említett átok.

A továbbiakban a narráció 1,11-től 2,10-ig terjedő szakaszát vizsgáljuk, de csupán azokra a részletekre fordítunk figyelmet, amelyek arról szólnak, hogy az apostol milyen módon kapta az evangéliumot.

3. A narráció: Pál apostol életrajzi vonatkozású elbeszélése (1,11–2,10)

a) Az apostol nem emberektől kapta az evangéliumot (1,11–24)

Amikor az evangélium átvételéről és annak tartalmáról van szó, ezt az Újszövetség a παραλαβάνω igével fejezi ki:²³

1Kor 11,23: *Mert én az Úrtól vettem [παρέλαβον], amit át is adtam nektek, hogy az Úr Jézus azon az éjszakán, amelyen elárultatott, vette a kenyeret...*

1Kor 15,1.3: *Eszetekbe juttatom, testvéreim, az evangéliumot, amelyet hirdettem nektek, amelyet be is fogadtatok [παρελάβετε], amelyben meg is maradtatok. [...] Mert én első-sorban azt adtam át nektek, amit én magam is kaptam [παρέλαβον]; hogy tudniillik Krisztus meghalt a mi bűneinkért az Írások szerint...*

²¹ Ricard N. Longenecker azt a véleményt képviseli A galáciai levélhez írt kommentárjában, hogy Pál apostol többé-kevésbé „öntudatlanul” használta a retorikai formákat, és hogy ebben a levélben keverednek egymással a hellén levelezés szerkezetének elemei, a görög-római retorika formái, a rabbinikus írásmagyarázat és keresztyén megváltásról szóló hitvallások. Ld. Balla Péter: *i. m.* 34., 59. lábj., ahol Longenecker, Ricard N.: *Galatians*. Word Biblical Commentary 41. Word Books, Dallas, Tex. 1990, CXIX-re hivatkozik. Masznyik Endre szerint az apostol levelei azt tükrözik, hogy „nem járt a görög grammatikusok és rhetorok iskolájába”, és hogy „rossz szónok” volt. Ld. Masznyik Endre: *Pál apostol élete és levelei. I–III.* A szerző sajátja. Wigand F. K. Könyvnyomdája, Pozsony 1894–1896; I. *Pál apostol élete* (1894), 12. és 138. Ezt különösen ellenfelei vetették szemére, de ő maga is elismerte a 2Kor 11,6-ban: *Ha az ékeesszólásban iskolázatlan vagyok is, és ez mindig minden tekintetben nyilvánvalóvá tettük előttetek.*

²² Mußner, Franz: *i. m.* 60, ahol Deissmann, Adolf: *Licht vom Osten*. Das Neue Testament und die neuentdeckten Texte der hellenistisch-römischen Welt. Vierte, völlig neubearbeitete Auflage mit 83 Abbildungen im Text. J. B. C. Mohr (Paul Siebeck), Tübingen 1923, 74-re hivatkozik.

²³ Vö. még Balla Péter: *i. m.* 55. Mußner, Franz: *i. m.* 61–62.

Fil 4,9: *Amit tanultatok és átvettetek [παρελάβετε], hallottatok és láttatok is tőlem, azt tegyétek, és veletek lesz a békeesség Istene!*

1Thessz 2,13: *Ezért mi is szüntelenül hálát adunk az Istennek, hogy amikor hallgatók az Istennek általunk hirdetett igéjét, nem emberi beszédként fogadtátok be [παράλαβόντες]...*

2Thessz 3,6: *Testvéreim, a mi Urunk Jézus Krisztus nevében parancsoljuk nektek, hogy tartsátok távol magatokat minden olyan testvértől, aki tétlenül és nem a tőlünk [παρελάβοσαν] átvett hagyomány szerint él.*

Pál apostol A galáciaiakhoz írt levélben is használja az evangélium hagyományátadásának e terminus technicusát. Az 1,9-ben azt fejezi ki vele, hogy a galáciai hívek – mielőtt a tévtanítók félrevezették őket – elfogadták, átvették az egyetlen evangéliumot, nyilván Páltól: *ha valaki nektek más evangéliumot hirdet, azonkívül, amelyet elfogadtatok [παρελάβετε] (1,9).* Itt tehát a hirdetett és továbbadott evangélium átvételének és befogadásának szokványos esetéről van szó. Ez a terminus technicus viszont sajátos értelemben jön elő az 1,11–12-ben:

11 *Tudtokokra adom, testvéreim, hogy az evangélium, amelyet én hirdettem, nem embertől való [οὐκ ἔστιν κατὰ ἄνθρωπον²⁴],*

12 *mert én nem embertől vettem [οὐδὲ γὰρ ἐγὼ παρὰ ἀνθρώπου παρέλαβον αὐτό], nem is tanítottak rá [οὔτε ἐδιδάχθην], hanem Jézus Krisztus kinyilatkoztatásából kaptam²⁵ [ἀλλὰ δι’ ἀποκαλύψεως Ἰησοῦ Χριστοῦ].*

Pál tehát közvetlenül Krisztustól, apokalipszis által [δι’ ἀποκαλύψεως], kinyilatkoztatás útján vette át az evangéliumot. Ugyanezt emeli ki 1,15–16-ban, de most már a kinyilatkoztatás igei formájában:

15 *De amikor úgy tetszett annak, aki engem anyám méhétől fogva kiválasztott, és kegyelme által elhívott,²⁶*

16 *hogy kinyilatkoztassa [ἀποκαλύψαι] Fiát énbennem [τὸν υἱὸν αὐτοῦ ἐν ἐμοί], hogy hirdessem őt a pogányok között, [közvetlenül ezután²⁷] nem tanácskoztam testtel és vérrel [εὐθέως οὐ προσανεθέμην σαρκὶ καὶ αἵματι].*

A 2,2-ben az apostol ismét kinyilatkoztatásról ír, amikor elmondja, hogy tizennégy év múltán (Kr. u. 46) ismét felment Jeruzsálembe, ezúttal Barnabás és

²⁴ Szó szerint: *nem ember szerinti*; RevKároli: *nem ember szerint való*.

²⁵ A *kaptam* ige betoldása a hiányos fogalmazást igazítja ki, ugyanis a *nem is tanítottak rá* mondat után következő állításnak – *hanem Jézus Krisztus kinyilatkoztatásából* – nincs állítmánya, jobban mondván, állítmánya a 12. v. első mondata végén van: *mert én nem embertől vettem* [παρέλαβον]. Pálra mint emberre jellemző az ilyen fogalmazás.

²⁶ Megtérés, Kr. u. 31. (Balla Péter: *i. m.* XX, ahol Tenney, Merill C.: Galatians: The Carter of Christian Liberty. Eerdmans, Grand Rapids, Mich. (1950, repr. 1989) 1993, 107-re hivatkozik), vagy 33–34 (Bibliai Atlasz).

²⁷ Az új fordításból kimaradt a görög szöveg *εὐθέως* – *azonnal, közvetlenül ezután, ezt követően* szava. (A fordítók is emberek.)

Titusz kíséretében: *Kinyilatkoztatástól indítva mentem fel* [ἀνέβην δὲ κατὰ ἀποκάλυψιν],²⁸ és *eléjük tártam az evangéliumot, amelyet a pogányok között hirdetek, mégpedig külön a tekintélyesek elé, nehogy hiába fáradjak, és hogy eddigi fáradozásom se legyen hiábavaló.*

Az, hogy az apostol kinyilatkoztatás alapján ment fel Jeruzsálembe, két dolgot is jelenthet: azt is, hogy hallomásban, látomásban vagy éppen álomban kapott utasítást erre;²⁹ de azt is, hogy az Agabosz prófétának adott kijelentés alapján ment fel Barnabással³⁰ Jeruzsálembe.³¹

Ha az előbbi lehetőséget részesítjük előnyben, akkor Pál itt is a κατὰ ἀποκάλυψιν-nal nyomatékosítja, hogy ő közvetlenül Istentől kap utasítást, ahhoz hasonlóan, ahogyan a hajdani ószövetségi próféták kapták az elhívást, a küldetést és mindazt, amit nekik hirdetniük kellett, és így nemcsak evangéliuma, hanem cselekvése is megfelel Isten akaratának.

Pál apostol elbeszélése alapján tehát azt mondhatjuk el, hogy a többi apostolhoz vagy tanítványhoz képest szokatlan módon veszi át azt az evangéliumot, amelyet hirdet: amikor Istennek, aki őt anyja méhétől fogva kiválasztotta, neki úgy tetszett, ő úgy látta jónak (εὐδόκησεν), hogy *kegyelme által*, kegyelmének köszönhetően [διὰ τῆς χάριτος αὐτοῦ]³² el is hívja őt, kinyilatkoztatta Fiát őbenne (1,15–16).

Nyilvánvaló, hogy itt az apostol az ő megtérésére utal, amikor a már feltámadt és mennybe emelkedett Jézus kinyilatkoztatja magát neki. Krisztofániában volt része: *...én nem embertől vettem, nem is tanítottak rá, hanem Jézus Krisztus kinyilatkoztatásából kaptam* – írta az apostol a 1,12-ben. Az egykori Saulusnak lá-

²⁸ A görög szöveg betű szerinti jelentése: *kinyilatkoztatásnak megfelelően, miatt, alapján, folytán*. A κατὰ előjárószo accusativussal valaminek az okára mutat (ld. Varga Zsigmond J.: *i. m.* 508. Vouga, François: *i. m.* 43. Az *indítva* határozói igenév értelem szerinti magyarázó megoldás a particípiumos szerkezet fordítására. Ehhez hasonló a Neovulgáta (Ó- és Újszövetségi Szentírás a Neovulgáta alapján. Szent Jeromos Bibliatársulat, Budapest 1997) szövege: *kinyilatkoztatástól indítva*. RevKároli és Kecskeméthy (Biblia. Kecskeméthy István fordítása. CE Koinónia Kiadó – Erdélyi Református Egyházkerület, Kolozsvár 2002): *kijelentés következtében*.

²⁹ Vö. ApCsel 16,9: *Egy éjjel látomás jelent meg Pálnak: egy macedón férfi állt előtte, és ezekkel a szavakkal kérte őt: Jöjj át Macedóniába, légy segítségünkre!* 23,11: *Aznap éjjel pedig odaállt Pál mellé az Úr, és ezt mondta: Bízál, mert ahogyan bizonyosságot tettél az én ügyem mellett Jeruzsálemben, úgy kell Rómában is bizonyosságot tenned!* 27,23–24: *... ma éjjel elem állt annak az Istennek az anyja, akié vagyok, és akinek szolgálók. Ez azt mondta: Ne félj, Pál, neked a császár elé kell állnod, és Isten neked ajándékozta mindazokat, akik veled vannak a hajón.*

³⁰ ApCsel 11,27–30: *Ezekben a napokban próféták jöttek le Jeruzsálemből Antiókiába. Előállt egyikük, név szerint Agabosz, és a Lélek által megjövendölte, hogy nagy éhínség lesz az egész földön. Ez be is következett Klaudiusz idejében. A tanítványok pedig valamennyien elhatározták, hogy aszerint, amint kinek-kinek módjában áll, valami segítséget küldenek a Júdeában lakó testvéreknek. Ezt meg is tették, és elküldték Barnabással és Saullal a gyülekezet előjáróihoz.*

³¹ Balla Péter: *i. m.* 93–94. Ld. még Mußner, Franz: *i. m.* 101–102. Vouga, François: *i. m.* 43.

³² A διὰ prepozíció itt módhatározói értelemben a következményt emeli ki: kegyelme következményeként, kegyelméből kifolyólag; kegyelmének köszönhetően. Vö. Varga Zsigmond J.: *i. m.* 203. Vouga, François: *i. m.* 12. és 43.

tomásos, hallomásos megtérési élményben volt része, amely radikális fordulatot hozott életében. Balla Péter egyenesen ezt a különös címet írta az 1,11–24 magyarázata fölé a Pál apostol levele a galáciabeliekhez című kommentárjában: „Pál élménye az evangéliumról”.³³ Ez az alcím is érzékelteti, hogy itt az evangélium átvétele sajátos értelmű, és ezért akár félreérthető is lehet. Mert mintha azt sugallná, hogy a hajdani Saulus egy krisztofánia, egy megtérési élmény következtében mindent megkapott és átvett, amit az evangéliumi hagyományon kell érteni. Hogyan kell értenünk mindazt, amit az apostol az 1,11–16-ban írt le?

Mindenekelőtt arra kell figyelnünk, hogy mivel indokolja Pál az 1,11–12-ben közölt kijelentését, hogy az evangélium, amelyet ő hirdetett, nem embertől származik, nem embertől vette át, nem is tanították rá, hanem Jézus Krisztus kinyilatkoztatásából kapta. A 1,13–16-ban ezt írja indokként: *Mert hallottátok, hogyan éltem egykor a zsidóság körében, hogy féktelenül üldöztem az Isten egyházát, és pusztítottam azt. És a zsidó hitűségben sok kortársamat felülmúltam népem körében, minthogy fölöttébb buzgó rajongója voltam atyáim hagyományainak. De amikor úgy tetszett annak, aki engem anyám méhétől fogva kiválasztott, és kegyelme által elhívott, hogy kinyilatkoztassa Fiát én bennem, hogy hirdessem őt a pogányok között, [közvetlenül ezután] nem tanácskoztam testtel és vérrel.*

Mi volt az apostol számára az a Krisztustól átvett evangélium, amelyet nem mástól vett át, se nem tanították rá? Itt bizonyára megtérésére utal, amikor nem valakinek igehirdetésére, bizonyoságtételére, fogadta el a Jézus Krisztus megváltásáról szól evangéliumot, hanem Jézus Krisztus apokalipszise által: 1. mint farizeus neveltetésű és igen buzgó rabbitanítvány, Jézus Krisztus önkijelentésére fogadta el, hogy ő a Messiás; 2. és mint aki eddig a Törvény cselekvése által akart igaz lenni, rádöbbsent: csakis Isten kegyelme Krisztus helyettes áldozata révén lehet igaz ember és üdvözülhet. Erre a felismerésre, belső megbizonyosodásra nem ember vezette rá, hanem a megdicsőült Krisztus. De amint ezt az ApCsel 9 is mutatja, ugyanekkor kapta a pogányok misszionálásának feladatát is; és ez sem emberi közvetítés által történt. Erre vonatkozólag írta, hogy nem tanácskozott testtel és vérrel: nem másokkal tanácskozva jutott el arra a következtetésre, hogy neki a pogánymissziót kell felvállalnia. És ennek további megerősítését szolgálják a 17–21. versek is: *Nem is mentem fel Jeruzsálembe azokhoz, akik előttem lettek apostolokká, hanem azonnal³⁴ elmentem Arábiába, aztán ismét visszatértem Damaszkuszba. Majd három esztendő múlva felmentem Jeruzsálembe, hogy meglátogassam Kéfást, és nála maradtam tizenöt napig. De az apostolok közül nem láttam mást, csak Jakabot, az Úr testvérét. Amit pedig nektek írok, íme, az Isten színe előtt mondom, hogy nem hazugság. Azután elmentem Szíria és Cilicia vidékére.*

Vagyis az emberi tényezőktől való teljes elhatárolódás csupán a megtérés alkalmára vonatkozik: arra a belső megvilágosodására és meggyőződésére, hogy

³³ Balla Péter: i. m. 33.

³⁴ Az *azonnal* szó itt fordítói betoldás! A görög szövegben egyértelműen ez áll: ἀλλὰ ἀπὸ θοῦν εἰς Ἀραβίαν.

Jézus a Messiás, és hogy neki a pogányok között kell hirdetnie az evangéliumot.³⁵

A fejezet utolsó három versében (1,23–24) még azt írja Pál előbbi állítása megerősítésére, hogy a Júdea keresztyén gyülekezeteinek tagjaival sem volt személyes kapcsolatban. Csupán hírből hallották, hogy aki egykor üldözte a keresztyéneket, most a Jézus Krisztus váltságába vetet hitet hirdeti, és hogy dicsőítették érte Istent. Ez az utolsó megállapítás azt is üzeni: a júdeai keresztyének azért dicsőítik Pálért Istent, mert egyetértenek abban, hogy az ő evangéliumi szolgálata Isten akarata szerinti.

Megtérése után Pál apostol Arábiába ment (Kr. u. 31 vagy 33/35), majd ismét Damaszkuszba tért vissza. Vagyis nem utazott azonnal az előtte apostolokká lett tekintélyes személyiségekhez (1,17), hogy megerősítést, illetve értelmező magyarázatot kérjen tőlük a Jézus Krisztustól kapott kijelentést illetően. Viszont elfogadta, hogy „az egyházban van bizonyos hierarchia³⁶ – legalábbis idői értelemben”, és emellett fontos számára az oszlopapostolok és a jeruzsálemi gyülekezet elismerése, hitelesítése.³⁷

Azt csak találgatni lehet, hogy pontosan hol és mennyi időt töltött el Arábiában, és hogy ott mit tehetett. Az ApCsel 9-ből viszont tudjuk, hogy a damaszkuszi tanítványok egyik kiemelkedő személyiségének, Anániásnak kellett felkeresnie a látását elvesztett Saulust, hogy általa meg is kereszteskedjék.³⁸ Néhány napig (ἡμέρας τινάς – ApCsel 9,19) együtt volt a damaszkuszi tanítványokkal, és szombaton, vagy inkább szombatonként, máris hirdetni kezdte a zsinagógákban Jézusról, hogy ő az Isten Fia (ApCsel 9,20). *Mindenki csodálkozott, aki hallotta, és így szóltak: Hát nem ő az, aki üldözte Jeruzsálemben azokat, akik segítségül hívják ezt a nevet, és aki ide is azért jött, hogy megköttözve a főpapok elé vigye őket?* (ApCsel 9,21). Egyre bátrabban hirdette, hogy Jézus a Messiás, s ezzel azt váltotta ki, hogy a damaszkuszi zsidók elhatározták: végeznek vele (ApCsel 9,22–23).

Három év múlva ment fel Jeruzsálembe (Kr. u. 33 vagy 35/36) azzal a céllal, hogy meglátogassam Kéfást, és nála maradt tizenöt napig; Péteren kívül csak Jakabot, az Úr testvérét látta.

³⁵ Vö. Balla Péter: *i. m.* 61–62.

³⁶ Vö. 1Kor 15,8–11: *Legutoljára pedig, mint egy torzszülöttnek, megjelent nekem is. Mert én a legkisebb vagyok az apostolok között, aki arra sem vagyok méltó, hogy apostolnak nevezzenek, mert üldöztem Isten egyházát. De Isten kegyelméből vagyok, ami vagyok, és hozzáam való kegyelme nem lett hiábaváló, sőt többet fáradoztam, mint ők mindnyájan; de nem én, hanem az Istennek velem való kegyelme. Azért akár én, akár ők: így prédikálunk, és ti így lettetek hívőkké.*

³⁷ Vö. Balla Péter: *i. m.* 73–74.

³⁸ A hagyomány szerint Anániás, aki valószínűleg a damaszkuszi keresztyének vezető személyisége volt. Az ApCsel 22,12 szerint „törvény szerint élő kegyes férfi”-ként lett ismeretessé, aki mellett a damaszkuszi zsidók mindannyian bizonyágot tettek, Damaszkus püspöke lett, és vértanúként halt meg. Vladár Gábor: Anániás: In: Bartha Tibor (szerk.): *Keresztyén biliai lexikon. I. Magyarországi Református Egyház Kálvin János Kiadója*, Budapest 1993, 82.

A damaszkuszi tanítványokkal ápolt kapcsolat nemcsak „néhány napot” tartott (ApCsel 10,48),³⁹ amint azt az ApCsel 9,19–20.23 tanúsítja, ugyanis a 23. vers „jó néhány napot” mond. Ennyi idő alatt bizonyára több mindent hallhatott a damaszkuszi tanítványok között az evangéliumi tradícióról.⁴⁰ A Péterrel eltöltött tizenöt nap pedig elegendő idő volt arra, hogy még jobban megismerhesse az evangéliumi hagyományt.

Ezt követően Szíriában és Kilikia, vagyis szülőföldje területén járt, amely arra utal, hogy első missziói útja előtt már ezeken a területeken is hirdette az evangéliumot (vö. ApCsel 9,30). Az ApCsel 11,25–26 szerint Barnabás érte ment Tarzusba, szülővárosába, és magával vitte a szíriai Atiókhiába, és itt egy teljes évig munkálkodtak.

Másodszorra tizennégy év múlva ment fel Jeruzsálembe (Kr. u. 48 vagy 46), valószínűleg az ApCsel 15-ben leírt apostoli zsinat után,⁴¹ és a jeruzsálemi „tekintélyesek” elé tárta az általa hirdetett evangéliumot (2,2), azok pedig elismerték, hogy rá van bízva a körülmetéletlenség evangéliuma, mint ahogyan Péterre a körülmetélésé (2,7); Jakab, Péter és János, az oszlopapostolok pedig felismerték a neki adott kegyelmet, s így megállapodásul kezet nyújtottak neki és Barnabásnak, hogy a pogányokhoz menjenek, ők pedig a körülmetéltekhez (2,9). Az apostol számára tehát fontos volt a keresztyénség egysége: missziójával nem akart külön úton járni. Kereste a kapcsolatot a jeruzsálemi előjárókkal, és fontos volt számára megbízatásának elismerése és hivatalossá nyilvánítása (2,6–10).⁴²

4. Milyen volt Saulus és a megtért Pál?

Abban a tekintetben, hogy milyen ember volt Saulus, majd pedig a megtért és apostollá lett Pál, a szinte feledésbe merült evangélikus Masznyik Endre (1857–1927) lelkész, pozsonyi teológiai tanár megállapításait kívánom feleleveníteni a *Pál apostol élete és levelei* című háromkötetes munkája alapján.

Pál apostol eredeti egyéniség. Emberként csupa ellentét, de mégis „egységes, harmonikus, kiforrt, határozott jellem”. Környezetére eltérő hatást gyakorolt, amelyet ő is nagyon jól tudott, és leveleiben utal is ezekre.⁴³ A 2Kor 10,1-ben például ezt olvashatjuk: *Krisztus szelídségével és gyöngédségével kérek titeket én, Pál, aki – némelyek szerint – szemtől szemben ugyan alázatos vagyok közöttetek, de távollétemben erőyes vagyok hozzátok.*

Ellenfelei viszont ezt mondják róla: *levelei... súlyosak és kemények ugyan, de testi megjelenése erőtlen, és beszéde szánalmas* (2Kor 10,10); és azzal vádolják, hogy tekin-

³⁹ ἡμέρας τινάς. Úgy tűnik, hogy ebben az elbeszélésben Lukács mintha nem volna elég pontos, azaz következetes a Damaszkuszban eltöltött idő meghatározásában.

⁴⁰ ἡμέραι ἱκαναί – *elég sok napot*. Vö. Varga Zsigmond J.: *i. m.* 465.

⁴¹ Vö. Balla Péter: *i. m.* 89.

⁴² Uo. 74.

⁴³ Masznyik Endre: *I. Pál apostol élete*, 135.

télyelvű, és dicsvágyó beszédében hízelgő, „az emberek kegyét, tetszését vadász-sza” (Gal 1,10).⁴⁴

„Sőt némelyek ingyenélőnek is készek volnának őt bélyegezni, mert szerintük csak azért nem fogad el jutalmat fáradságáért,⁴⁵ mert ravasz, álnok úton akar híveket fogdosni.⁴⁶ S ráadásul még a kétszínűség, megbizhatatlanság⁴⁷ vádjával is sújtják.”⁴⁸

Ami pedig híveit illeti, Masznyik Endre ezt állapítja meg:

„Hívei viszont rajongva, szinte imádva csüggnék rajta. Ha megjelenik körükben, azt különös kegynek tekintik. Úgy fogadják, mint Isten angyalát, mint Krisztus Jézust.”⁴⁹

Az ellentétes hatások alapját az apostol személyiségében, az ő külső testi sajátosságainak igénytelenségében, és benső lelki sajátosságainak kiválóságában lehet megtalálni.⁵⁰

Akarata erős, mindig a kitűzött célra összpontosít: megnyerni az embereket Krisztusnak. Ez minden tettének rugója. Munkájában testi erőtlensége sem akadályozza, mert ilyenkor még jobban támaszkodik Isten segítségére. Ha kell, tud érvelni; ha kell, tud kérni; de ha kell, tud inteni, dorgálni, ostromozni, gúnyolni. Csak Krisztust akarja szolgálni – ingyen, másoktól sem várva bért, hogy működését senki ne vezethesse vissza tisztátalan, önző okokra. Független mindentől, és ez egyik legnagyobb erénye. Sok viszontagságot élt át, de mégsem tört meg. Sok bajt, veszedelmet, erőtlenséget, megaláztatást élt át, s ezért vigasztalása, tanácsadásai hitelesek voltak.⁵¹

Hangulata változó: „egy pillanat, s az érzelmek egész skáláján átrohan”; belső világát nem a nyugalom és a kedélyállapotok harmóniája jellemzi, hanem az érzelmek és indulatok kontrasztja.⁵²

⁴⁴ Masznyik Endre: *i. m.* I., 136.

⁴⁵ Vö. 2Kor 11,7–9: *Vagy talán bünt követtem el, amikor megaláztam önmagam, hogy ti felmagasztaltassatok, mert ingyen hirdettem nektek Isten evangéliumát? Más gyülekezeteket fosztottam ki, amikor támogatást fogadtam el tőlük a nálatok végzendő szolgálatra. Amikor pedig nálatok voltam, és hiányt szenvedtem, nem terheltem meg senkit, mert hiányomat a Macedóniából jött testvérek pótolták, és minden tekintetben tartózkodtam és tartózkodni is fogok attól, hogy terbetekere legyek.*

⁴⁶ Vö. 2Kor 12,16.

⁴⁷ Vö. 2Kor 1,17–18.

⁴⁸ Masznyik Endre: *i. m.* I., 136.

⁴⁹ Vö. Gal 4,13–15: *...az első alkalommal testi erőtlenségemben hirdetem nektek az evangéliumot, és ti mégsem estetek abba a kísértésbe, hogy engem testi erőtlenségem miatt megvessetek vagy megutáljatok, hanem úgy fogadtatok, mint Isten angyalát, mint Krisztus Jézust. Hova lett a ti boldogságotok? Mert bizonyosságot tesztek rólatok, hogyha lehetett volna, a szemeteket is kivájtátok, és nekem adtátok volna.* (Gal 4,13–15).

⁵⁰ Masznyik Endre: *i. m.* I., 136.

⁵¹ Uo. 137–138.

⁵² Uo. 142.

„A harag és szeretet, gyanú és bizalom, mérséklet és kíméletlenség egymást váltják nála. A mondat elején haragos, s mire a mondat végére ér, már csupa szelídség. Sokszor a legdrasztikusabb kifakadások hangzanak el ajkain, és gúnyolódása maró;⁵³ aztán megbánja, amit írt, s mentetegeti⁵⁴ magát.”⁵⁵

Ilyen volt megtérése előtt, és azután is; és amilyen buzgón hirdette a farizeusi kegyességet, a törvény általi megigazulást, és élte a tórahűség radikális változatát – el az erőszak alkalmazásáig, ugyanolyan buzgósággal hirdette a Jézus istenfiúságát és messiási váltságát.

A Fil 3,8-ban azt írja, hogy kárnak ítélt mindent Krisztus Jézusért, és érte kárba veszni hagy és szemétnek ítélt mindent, hogy Krisztust megnyerje. Ezt is az ő személyiségének ismeretében kell értenünk. Ugyanis hajlamos adott pillanatban szélsőségesen fogalmazni. Mert hát mégsem adott fel mindent: ószövetségi írásismeretét, az Gamálielnél elsajátított írásmagyarázást, a Tarsusban ifjúként tanultakat és megtapasztaltakat, mind-mind felhasználta szolgálatában.

5. Következtetések

Saulusnak látomásos, hallomásos megtérési élményben volt része, amely radikális fordulatot hozott életében. Az emberi tényezőktől való teljes elhatárolódás, tehát az, hogy az evangéliumot a feltámadt és megdicsőült Krisztustól vette át kinyilatkoztatás útján, csupán a megtérés alkalmára vonatkozik: arra a belső megvilágosodására és meggyőződésére, hogy Jézus a Messiás, és hogy neki a pogányok között kell hirdetnie az evangéliumot. De akárcsak az ószövetségi próféták esetében is láthatjuk, az ő alkalmasságát is Isten igazolja és hitelesíti.

Saulus úgy kapta az elhívást, mint a hajdani próféták, akik Isten mindent megelőző döntése, majd pedig felülről ragadta meg őket kinyilatkoztatása, megjelenése útján. Ezt a felülről való megragadást Pál úgy élte meg, mint amely Isten kegyelmének volt személyesen néki adott apokalipszise, és megértette: nem a Törvény, hanem Krisztus helyettes áldozata nyújtja az üdvösséget.

Megtérése után kapcsolatban volt Anániással és a damaszkuszi tanítványokkal, három év múlva, amikor felment Jeruzsálembe, meglátogatta Pétert, és a nála töltött bő két hét is arra szolgálhatott, hogy megismerte az evangéliumi hagyományt. A megérési élményhez, az akkor kapott felismerésekhez, hogy tudniillik Jézus a Krisztus, a Messiás, és hogy neki a pogányok között kell szolgálnia, szervesen hozzátartozik Jézus tanításának alaposabb megismerése, tanulása is. Tizennégy év múlva ismét felmegy Jeruzsálembe, mert fontos számára, hogy az oszlopapostolok és a jeruzsálemi gyülekezet elismerje és hitelesítse szolgálatát. Mindez arra figyelmeztet, hogy a lelki élmények túlhangsúlyozása, az egyház

⁵³ 1Kor 4,3; 8,9.

⁵⁴ 2Kor 2,4; Gal 4,19–20.

⁵⁵ Masznyik Endre: *i. m.* I., 142.

szervezetétől való elhatárolódás, az egyház egységének megbontását hordozhatja, hordozza magában.

Az apostol számára fontos volt a keresztyénség egysége: missziójával nem akart külön úton járni. Kereste a kapcsolatot a jeruzsálemi előjárókkal, és fontos volt számára megbízatásának elismerése és hivatalossá nyilvánítása. A kiválasztás, az elhívás, a személyes istenélmény, a megtérés és a személyes belső meggyőződés, a *vocatio interna* elemei fontos mozzanatok, viszont a felvállalt szolgálat felkészülést, tanulást is jelent, amelyhez elkerülhetetlenül kapcsolódik a *vocatio externa*, a *consensus ecclesiae*.

Felhasznált irodalom

- Balla Péter: *Pál apostol levele a galáciabeliekhez. Kommentár bevezetéssel és exkurzusokkal*. Keresztyén Ismeretterjesztő Alapítvány, Budapest 2009, 33–34.
- Bibliai Atlasz kortörténeti bevezetéssel*. Felelős kiadó dr. Tóth Károly, felelős vezető Radó Sándor. Református Sajtóosztály, Budapest [é. n.].
- Budai Gergely – Herczeg Pál: *Az újszövetség története*. A Református Zsinati Iroda Sajtóosztálya, Budapest 1980.
- Deissmann, Adolf: *Licht vom Osten*. Das Neue Testament und die neuentdeckten Texte der hellenistisch-römischen Welt. Vierte, völlig neubearbeitete Auflage mit 83 Abbildungen im Text. J. B. C. Mohr (Paul Siebeck), Tübingen 1923.
- Masznayik Endre: *Pál apostol élete és levelei I–III*. A szerző sajátja. Wigand F. K. Könyvnyomdája, Pozsony 1894–1896.
- Mußner, Franz: *Der Galaterbrief*. Herder Theologischer Kommentar zum Neuen Testament. Ungekürzte Sonderausgabe. Herder, Freiburg–Basel–Wien 1973.
- Varga Zsigmond J.: *Újszövetségi görög–magyar szótár az Újszövetség irataihoz*. Református Zsinati Iroda Sajtóosztálya, Budapest 1992.
- Vladár Gábor: Ananiás: In: Bartha Tibor (szerk.): *Keresztyén bibliai lexikon I*. Magyarországi Református Egyház Kálvin János Kiadója, Budapest 1993, 82.
- Vouga, François: *An die Galater*. Handbuch zum Neuen Testament 10. Mohr Siebeck Tübingen, 1998.

* * *

Dieser Vortrag wurde 2019 im Rahmen der Pfarrerweiterbildung zum Thema „Auch der Pfarrer ist ein Mensch“ gehalten. Es wird auf Grund Galater 1,2–2,10 erörtert, was hinter folgenden Worten des Apostels verborgen ist: „...das Evangelium, das von mir gepredigt ist, nicht von menschlicher Art ist. Denn ich habe es nicht von einem Menschen empfangen oder gelernt, sondern durch eine Offenbarung Jesu Christi.“ (11–12) Der Vortrag möchte auch auf zwei Fragen Antwort geben: a) Wie sich Saulus’, d. h. Paulus’ persönliches Gotterlebnis, seine Bekehrung und der Traditionsinhalt des verkündigten Evangeliums zueinander verhalten? b) Wie Paulus die Gewißheit seiner Berufung durch die beweisende Haltung der kirchlichen Gemeinde erhält?

Schlüsselwörter: Gal 1,1–2,10, das Evangelium des Paulus, die Berufung des Paulus, Paulus als Mensch.